

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת בא

א. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק ו' פסוק ו' ח': ספורנו

בא פר

(ו) אֲשֶׁר כְּמֹהוּ לֹא נִהְיֶתָּה. אֲשֶׁר בְּלִילָה כְּמֹהוּ¹⁶ לֹא נִהְיֶתָּה "צִעֲקָה" כִּזְאֵת, וְזֶה כִּי לֹא הָיָה לַיִל מְלַחְמַת חֵיל אוֹיְבִים, כִּי אָמְנָם אָז תִּרְבֶּה הַצִּעֲקָה בְּעִיר יִי. כְּעֵנֶן "קוֹל צִעֲקָה מִשַּׁעַר הַדְּגִים וַיִּלְלָה מִן הַמִּשְׁנָה וְשָׁבַר גְּדוֹל מִהַגְּבֻעוֹת"¹⁸ (צפניה א. י). אֲבָל בְּלִילָה כִּזְאֵת, שֶׁהָיָה לַיִל שְׁלוֹם בְּמִצְרַיִם, לֹא נִהְיֶתָּה וְלֹא תוֹסִיף "צִעֲקָה" כִּזְאֵת יי.

(ח) וְאַחֲרֵי כֵן אֲצַא. לֹא אֲצַא מִיָּד קְשָׁתְךָ שֶׁמִּלְפָנַי שְׂאֲצֵא²⁰ אֲלֵא יי "אַחֲרַי כֵּן", כִּי אֲמַתִּין עַד הַבֶּקֶר יבא.

16. לשון זכר, מוסב על לילה (פסוק ד "כחצות הלילה"), כי אם על הצעקה, היה צריך להיות "כמוהו". 17. כמו בליל יציאת מצרים, כי בליל מלחמה אמנם טבעי שתהיה צעקה כזאת. 18. הרי שלושה לשונות של צעקה עקב ליל המלחמה. 19. בליל שלום כזה לא היתה ולא תהיה צעקה כזאת.

20. "צא אתה וגו'", 21. הוא פירוש ה"ר", היא וי"ו ההנגדה, ופירוש "אחרי" הוא מופלג (בניגוד לפירוש "אחר" שהוא סמוך - בראשית רבה מד, א). 21א. כדעה שסוברת שבני ישראל יצאו רק בבוקר יום טו ולא בליל טו, ועיין ברמב"ן יב, לא שהאריך בשתי דעות אלו.

עאלות

1. קושי - לכאורה - לשוני מואר צ"י כרננו באופן שונה, מה פירושו כאן?
2. למה כאן לא היתה צעקה גדולה וואו מופלג?
3. למה מה מתכרה וקוצ עיזא לא מיד וכאשר הוא ירצה?
4. למה חשב לו להדגיש שהיציאה ממש היתה לפנות בוקר?

* * *

ב. האברבנאל.

פרק יא' פסוקים כז', כח':

השאלה הרביעית איך מלאו לבו לפרעה לומר למשה: "אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות" (י, כח). הלא ידע שגואלו חזק, ושנתקיימו כל דבריו, ושהיה בידו להמית ולהחיות. ושאר הפעמים שבא לפניו ידוע שלא בא ברשותו.

והנה פרעה חשב, שמשה היה בודה מלבו הדברים האלה, והוא היה מחדשם עכשו, שלא צוהו ה' בזה. כי לא יעלה על הרעת, שיצוה ה', שבהיותם הולכים דרך שלשת ימים לחוג את חג ה', ילך מקניהם עמהם עד בלתי השאיר פרסה. כל שכן, שמשה תמיד אמר בשם ה': "שלח את עמי ויעבדוני" (שמות ז, טו), ואין המקנה עם ה'. ולזה נתחזק לב פרעה, כחשבו שמשו בדאי הוא, אמר לו בחרי אף: "לך מעלי אל תוסף ראות פני". רוצה לומר: אחרי שאני עשיתי כל מצות ה' אלהי ישראל, ואתה מוסיף דברים אשר לא צוה ולא עלו על לבו²², נתחייבת בנפשך ואתה בן מות. ועל כן גזרתי עליך שלא תוסיף לראות את פני,

כז-כח תשובה לשאלה הרביעית

כיון שכבר עשיתי ככל אשר צויתני בשם אלהיך, כי אין לך דבר עמי עוד. ואם תעבור על דברי תמות, כיון שאתה עובר את מצות המלך, ואתה כמורד במלכו ובאלהיו. הנה אם כן, לא אמר פרעה כזה למשה בכל הפעמים שבא אליו, לפי שהיה בא בשם ה'. אבל עתה שחשב בלבו שהיה מוסיף בדברים מלבד, גזר עליו כן. והותרה השאלה הרביעית. ומשה השיבו: "כן דברת לא אוסיף עוד ראות פניך". כי נוצצה במשה רוח הקדש בהיותו לפני פרעה, ממכת בכורות שיביא עליו מיד. וידע משה שהיא האחרונה במכות מצרים, ושאו יצא העם ויגאלו משם. ולזה השיב לפרעה: כן - נכון וקיים הוא. או פירושו - אמת דברת, מגזרת: "כנים אנחנו" (בראשית מב, יא)²⁶. והיתה כונתו לומר: אמת דברת שלא אוסיף עוד ראות פניך, כי לא אצטרך אליו²⁷ ולא אכבדך עוד. אבל אתה תראה פני, וכמו שאמר (לקמן יא, ח): "וירדו כל עבדיך אלה אלי".

אאלות

1. התוכף לפרט ולהרחיב את אלתו de פרסנו כאן?
2. איך ולמה חשב פרעה שמה גדאי, דוקא כאן?
3. מה גדיוק היתה תולפת מה לכל זה?
4. למה פרעה לא סחף כאן לאיים על מה?
5. איך מה האים על כק?

* * *

ג. רש"ר הירש. פרק יב' פסוק מה':

(מה) תושב. בארצו של עם ישראל יכול היה כל זר לרכוש זכות ישיבה עם כל הוכחות האזרחיות הקשורות בכך, מבלי לקבל עליו את היהדות; זאת בתנאי שקיבל עליו את חובות האדם הכלליות - שבע מצוות בני נח - עלידו הינתקות מאלילות. איש זה נקרא תושב: בעל זכות ישיבה. ושכיר - מי שקשור לבית יהודי עלידו חובה שכירות בלבד.

אאלות

1. פרסנו מסביר כאן מושגים כלליים כאינם נודעים דוקא לצנינו, למה?
2. מה חובותיו de תושב - לפי זה?
3. כמה שכיר פחות מחויב?

* * *

ד. המושג הדל. פרק יב' פסוק מח':

[מח] וכי יגור אתך גר: דעת רז"ל (פסחים צ"ג ע"א) כי בגר צדק מדבר שמקבל עליו כל התורה כולה, אמנם מן המקרא הוזה משמע בבירור כי גם קודם שימול נקרא גר, אי"כ הגר לא קיבל עליו כל המצוות ולא מל ואיננו בכלל ישראל. והנה לפי הוראת המילות היה נראה כי גר פחות מתושב, שהתושב נתיישב בארץ, והגר בא לגור ולחזור אחר זמן לארצו, ולפי זה איך בתושב אמר סתם: לא יאכל בו, ובגר אמר: שימול ואז יקרב? ויוחן דוד מיכאעליס כתב כי הגר אין לו קרקע, והתושב אין לו בית, ואני אומר כי תושב הוא מי שבא בגפו בלא אשה ובנים, והוא מתיישב בביתו של אי מישראל (וזה טעם תושב כהן, ויקרא כ"ב י') והיה לו כעבד ומשרת (כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היובל יעבד עמך, ויקרא כ"ה מ'); אבל הגר בא עם כל בני ביתו, אשתו ובניו, והוא יושב לבדו עם משפחתו לא עם אי מישראל כמו התושב, ולפיכך אמר: המול לו כל זכר, ר"ל מאנשי ביתו; ואין ספק כי גם התושב, אם היה רוצה לימול, היה אוכל בפסח, אלא שהזכיר זה בגר מפני החידוש, שיוכל לעשות פסח לעצמו כמו שפירשתי בפסוק הקודם. ומה שכתוב (ויקרא כ"ה מ"ה) וגם מבני התושבים וממשפחתם אשר עמכם, כבר מפורש שם אשר הולידו בארצכם, כלומר שנשא התושב אשה תושבת או שפחה כנענית, לא שבא נשוי. ולפי זה אין ספק כי התושב לא היה עובד ע"ז, כי היה בבית הישראלי, ומצינו שהכשירתו התורה לאכול מתבואת שנת השמיטה ככל ישראל וכעבדים (ויקרא כ"ה ו'), והיה נענש אם היה הורג נפש, והיו ערי מקלט קולטות גם אותו (במדבר ל"ה ט"ו). והגר נראה מן המקרא הוזה עצמו (וכי יגור אתך גר זכר, המול לו כל זכר), שלא היה מקבל עליו כל המצוות, ולא מצאנו תורה אחת יהיה לכם ולגר בענין כל המצוות

ב א

בכלל, אלא בענין הפסח (כאן ובמדבר ט' י"ד), שאם ירצה לעשותו, לא יעשנו אלא כפי המצווה ולא יאכלנו ערל; וכן בהקרבת הקרבנות, שאם ירצה להקריב אשה, כאשר תעשו כן יעשה (במדבר ט"ו י"ד-ט"ז); והיה מקבל טומאה ככל ישראל, ואם היה רוצה להיטהר, היה צריך לאפר הפרה ככל ישראל (שם י"ט י'), אמנם מצאנו (שם ט"ו כ"ו) ונסלה לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, וכן האזרה בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה (שם שם כ"ט), והגפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרה ומן הגר (שם שם ל'); וכל זה נראה שהוא בגר שברצונו נימול ונכנס בכלל ישראל, הוא הנקרא גר צדק, אלא שלא כל גר הוא גר צדק, כאשר הוכחתי ממקרא זה (וכי יגור אתך גר), וא"כ מה שנצטוינו לאהוב את הגר ושלא להגותו (ויקרא י"ט ל"ג, ל"ד) הוא לכל גר בסתם, אפי' איננו גר צדק, ועשה פסח: וירצה לעשות קרבן פסח לעצמו, עם בני ביתו, ואז יקרב לעשותו: יהיה כשר לעשות פסח לעצמו.

אלוף

1. פרשנו רוצה להראות את יחס החיובי של התורה לגרים הפאים להתקרב לצמ ישראל, מה מניחו לך?
2. התוכל להשדיר לאור דבריו את המושגים: טה, תושב, גר צדק, שכיר ומה ההבדל ביניהם ביחס לקיום מצוות?
3. כמה קרבן פסח שנה ואצל מי?

* * *

ה. ביאור יש"ד.

פרק יג' פסוקים ח', ט':

כי ע"י שקבנו ישראל ענ עלמון בארץ מצרים עול מלכותו ית', וקדשו עלמון בדם פסח וזדם מילה, חקן השם ב"ה נפשותיהם ונפשות בנייהם לדור דור, עד שיהיו ראויים לקבל חקים ומשפטים נשגבים משקול דעתו של אדם, ולעומת זה השם ית' ינהיג אותם בהנהגה למעלה מחקות הטבע, והנה על הכונה הזאת אמר כאן, אם יקשה בעיני נגך ולא יבין למה לזה השם לעשות החקה הזאת לדורות עולם, כי בעבור זכרון ילידת מצרים די בסיפור הנפלאות, לא לעשות העבודות שעשו במצרים, אז והגדת לבנך ותאמר לו, אילו האבות עשו כן בעבור נס פרטי שנעשה להם אז, שאין עוד ממנו טובה לבאים אחריהם, באמת לא היה מוטל עלינו לעשות כן בכל שנה, אבל לפי שעשו כן בשביל נס קיים לדור דור, וכמו שאמרנו, על כן שמורים המצוות והחקים הללו לעשותם עד עולם, וזה פירוש בעבור זה וכו', בעבור האק הזה שעשו אבותינו במצרים, עשה ה' לי כלומר תיקון נפשותינו, כי מלת עשייה על התיקון כמו ולא עשה שפמו (ש"כ י"ט כ"ה), והפסוק שלאחר זה מפרש יותר: (ט) והיה לך לאות על ידך, ידוע שהתפילין מורים שישראל עם ה' ונהלי תורתו, אשר על כן נקראו תפילת ישראל, שנאמר פארך חבוש עליך (יחזקאל כ"ד י"ז), וכאן אמר, לפי שעל ידי תיקון זה הבדילנו השם מכל העמים, לכן אתה בני בקדוש ישראל התפלה, ולאות יהיה לך מלבוש של תפלה על ידך ולזכרון בין עיניך, ולכן אתה חייב לעבוד את ה' בחקים נשגבים מדרכי מלות בני נח, וזהו למען תהיה תורת ה' בפיך, לא כמשפטי ותורות גוי גוי, אלא תורת ה': כי ביד חזקה הוציאת ה' ממצרים, חזק יד מורה על הנפלאות שהם למעלה מן הטבע, ועל כן אנו לריבים לשמור חקי אלהים הנשגבים, ולהניח תפילין לתפלה:

אלוף

1. מהו הקושי האפשרי בפסוקנו צליו בונה פרשנו את דבריו?
2. מה קיבלו על עצמם בני ישראל ומה היתה תשובת הקב"ה על כך?
3. למה לא מספיק לספר נפלאות כי אם צריך לצוות עם מצויים?
4. כמה זה דוקא מקיים את הציון לדור דור?
5. מהו אותו "תיקון נפשות" המוזכר כאן?
6. מה מסמלים התפילין?
7. איך זה ארבע תורות ה' ולא מספיק האומות ינחו אותנו?
8. מהו חזק יד ואיך זה קשור לתפילין?